

2026-05-12

DNR: MIUN 2026/674

Utbildningsdepartementet

Skolenheten

Drottninggatan 16

103 33 Stockholm

u.registrator@regeringskansliet.se

u.remissvar@regeringskansliet.se

Remiss till betänkandet av utredningar om bättre förutsättningar för rektorer inom skolväsendet. SOU 2026:4 Rektor i fokus - förutsättningar för ett pedagogiskt ledarskap

(drn U2026/00068)

Mittuniversitetet har beretts möjlighet att yttra sig över rubricerad utredning och avger följande yttrande.

Sammanfattning

Mittuniversitetet välkomnar betänkandet Rektor i fokus och delar i huvudsak utredningens problembild och ambition att stärka rektors pedagogiska ledarskap. Betänkandet adresserar en långvarig och väl dokumenterad problematik om rektorers arbetsvillkor, komplexiteten i uppdraget och administrativ belastning. Särskilt positivt är att huvudmannens ansvar tydliggörs samt att pedagogiskt ledarskap definieras som rektors kärnuppdrag. Samtidigt menar Mittuniversitetet att flera centrala förslag behöver förtydligas, problematiseras djupare eller kompletteras för att få avsedd effekt i praktiken.

Mittuniversitetet är överlag positivt till utredningens ambition att stärka rektors roll och tydliggöra fokus på skolans kärnuppdrag. Förslagen om att begränsa rektors ansvarsområde så att ett reellt pedagogiskt ledarskap kan utövas, ge rektor ett tydligare mandat över skolans inre organisation samt skärpa behörighetskraven tillstyrks.

Kontakt

Telefon 010-142 80 00

Webb miun.se

Campus

Sundsvall

Östersund

Holmgatan 10, SE-851 70 Sundsvall

Kunskapens väg 8, SE-831 25 Östersund

Samtidigt uttrycks flera viktiga förbehåll. Definitionen av pedagogiskt ledarskap bedöms enligt Mittuniversitetet bidra till en ökad juridifiering av ett professionsnära och kontextberoende begrepp. Kravet på att huvudmannen ska "säkerställa" rektors förutsättningar tillstyrks endast om ansvar, uppföljning och rättsliga konsekvenser tydliggörs. Även förslaget om att det pedagogiska ledarskapet inte får delegeras i sin helhet accepteras endast under förutsättning att rektor samtidigt garanteras tillräckligt organisatoriskt och administrativt stöd.

Ett centralt förslag avstyrks: att rektorsprogrammet ska vara reserverat enbart för rektorer. Detta bedöms kunna leda till försämrad kontinuitet, ökad organisatorisk sårbarhet och otydliga kompetens- och utbildningsvägar för biträdande rektorer som i praktiken har ledningsansvar.

Sammanfattningsvis bedöms utredningen innehålla flera välmotiverade förslag, men den ökade graden av reglering och juridifiering innebär också risker för minskad professionsautonomi och ökad belastning på rektorer, särskilt i små verksamheter. Mot bakgrund av betänkandets förslag finns behov av fortsatt beredning av frågor som rör utbildningar kopplade till samverkande ledningsfunktioner, biträdande rektorers roll samt huvudmannens faktiska ansvar.

Yttrande i sin helhet

7.1.1 Rektorns pedagogiska ledarskap ska definieras i skollagen

Tillstyrks med tydliga förbehåll

Det tillstyrks att utredningen eftersträvar en gemensam begreppsförståelse av pedagogiskt ledarskap. Ambitionen är god och den semantiska argumentationen genomarbetad.

Samtidigt finns betydande invändningar mot att lagfästa en snäv definition av ett i grunden professionellt, relationellt och kontextuellt begrepp. En långtgående juridifiering riskerar att:

- låsa in pedagogiskt ledarskap i en statisk begreppsram,
- försvåra situerade och verksamhetsnära tolkningar,
- påverka det professionella och vetenskapliga samtalet negativt.

Formuleringen "nära och direkt relation till undervisningen" behöver särskilt problematiseras. Det är oklart:

- vad "nära" respektive "direkt" tillför var för sig,
- hur detta ska tolkas i olika verksamhetsformer,
- hur lärarnas och arbetslagens autonomi säkerställs.

Det finns dessutom en farhåga att definitionen bidrar till att normera vad en rektor *är* och *ska vara* (primus inter pares), snarare än att lämna utrymme för professionell variation.

7.1.2 Rektorns ansvarsområde får inte vara mer omfattande än att rektorn kan utöva det pedagogiska ledarskapet

Tillstyrks

Förslaget tillstyrks. Det är en nödvändig förutsättning för att ett pedagogiskt ledarskap över huvud taget ska kunna utövas i enlighet med styrdokumentens intentioner.

Samtidigt behöver klargöras hur ansvarsområden ska begränsas i praktiken, särskilt i små enheter där rektor ofta bär flera systemfunktioner. Utan resursmässig differentiering riskerar förslaget att få olika innebörd beroende på huvudmannens organisatoriska styrka.

7.1.3 Rektor ska ges förutsättningar för det pedagogiska ledarskapet

Tillstyrks under förutsättning att juridiskt ansvar tydliggörs

Förslaget tillstyrks i sak, men formuleringen innebär ett steg mot ökad juridifiering av rektors uppdrag, vilket kräver tydlighet.

Det måste framgå:

- vem som avgör om förutsättningarna är uppfyllda,
- hur detta ska följas upp,
- vilka rättsliga konsekvenser det får om huvudmannen brister.

Utän detta finns risk för att ansvaret i praktiken förskjuts till rektor, trots att förutsättningarna inte är givna. Ett ökat granskningsfokus utan motsvarande stöd riskerar att förvärpa arbetsmiljön.

7.1.4 Rektorn ska ha mandat att besluta om ledningsstöd i den inre organisationen

Tillstyrks

Förslaget tillstyrks. Ett starkare mandat att besluta om den inre organisationen bedöms kunna:

- stärka rektors autonomi,
- öka anpassningen till lokal kontext,
- förbättra arbetsmiljö och effektivitet.

Samtidigt väcker detta frågor om vem som i praktiken styr skolutvecklingen, är det rektor, huvudman eller politisk nivå och hur tidsutredningen (SOU 2025:26) och centrala prioriteringar förhåller sig till detta självbestämmande.

7.1.5 Rektorns pedagogiska ledarskap ska inte vara möjligt att delegera i sin helhet

Tillstyrks med förbehåll.

Förslaget tillstyrks i grunden och signalerar tydligt statens intention att återställa ordningen kring rektorsrollen.

Samtidigt identifieras flera risker:

- Rollen riskerar att bli än mer exklusiv och därmed ensam.
- Den kollektiva ledningspraktik som i dag är vanlig mellan rektor och biträdande rektor kan försvagas.
- Kontinuitet vid chefsbyten kan försämrats om biträdande rektorer inte ges reell möjlighet att utvecklas in i rollen.

Risk finns att reformen får symbolpolitisk snarare än funktionell effekt, särskilt i större organisationer där biträdande rektorer redan i praktiken leder undervisningsutveckling.

7.1.6 Statens skolverk ska ges i uppdrag att ge huvudmännen stöd i arbetet med att säkra rektorsförsörjningen och i att hantera rektorsomsättningen

Tillstyrks

7.1.7 Nya behörighetskrav för rektorer

Tillstyrks med förslag till viss omformulering

Det tillstyrks att rektorer ska ha en relevant vetenskaplig högskoleutbildning. Det symboliska värdet av pedagogisk utbildning är betydelsefullt.

Samtidigt kan ett alltför snävt krav på lärarutbildning:

- låsa in behörighetsbegreppet,
- minska tillgången till andra kompetenta ledare med pedagogisk erfarenhet,
- bidra till att kvalificerade lärare lämnar undervisningen.

Formuleringen *relevant universitetsexamen* bedöms vara mer ändamålsenlig än krav på specifik lärarlegitimation.

7.1.8 Befattningsutbildningen för rektorer ska genomföras med godkänt resultat

Tillstyrks

7.1.9 Den statliga befattningsutbildningen för rektorer ska reserveras för rektorer men en ny särskild utbildning ska erbjudas biträdande rektorer och annan personal med ledningsuppgifter

Avstyrks

Förslaget avstyrks. Det finns starka argument emot att utestänga biträdande rektorer från rektorsprogrammet:

- Många biträdande rektorer bär redan i dag 50 % eller mer av rektorsansvaret.
- I praktiken blir biträdande rektorer ofta rektorer mitt under pågående utbildning.
- Att kräva två separata utbildningar är kostnadsdrivande och organisatoriskt svårhanterligt.
- Förslaget riskerar att minska kontinuiteten i ledarskapet och öka sårbarheten vid chefsomsättning.

7.1.10 Rektorer och lärare verksamma inom Statens institutionsstyrelse och Kriminalvården ska också ha tillgång till professionsprogrammet

Tillstyrks

7.1.11 En rektor ska inte samtidigt kunna vara skolchef

Tillstyrks med förbehåll

Vi tillstyrker i princip förslaget att en rektor inte samtidigt ska kunna inneha rollen som skolchef. Rektors- och skolchefsuppgifterna är väsensskilda till sin karaktär, ansvarsnivå och systemposition. En rollseparation kan bidra till ökad tydlighet i ansvarsfördelning samt stärka såväl det pedagogiska ledarskapet på skolnivå som den strategiska styrningen på huvudmannanivå.

Samtidigt vill vi framhålla ett antal viktiga förbehåll. Förslagets konsekvenser skiljer sig avsevärt mellan olika huvudmän, särskilt mellan stora och små organisationer. För mindre huvudmän, inklusive glesbygdskommuner och fristående huvudmän med begränsade administrativa resurser, riskerar en strikt åtskillnad mellan rollerna att medföra ökade administrativa belastningar och i vissa fall minska den skolnära kompetensen i skolchefsfunktionen.

Vi vill särskilt betona risken för att rektorer i små eller resurssvaga organisationer får skolchefer med begränsad skol- och utbildningskompetens, vilket kan leda till att rektorer i praktiken behöver instruera eller kompensera för bristande styrning uppåt i organisationen. Ett sådant utfall motverkar syftet med reformen och riskerar att försvåra snarare än stärka skolans långsiktiga utveckling.

Vi anser därför att:

- förslaget bör utformas med större kontextkänslighet,
- huvudmännens olika förutsättningar måste beaktas i tillämpningen,
- kompetenskrav och utbildningsinsatser för skolchefer är avgörande för reformens legitimitet och funktion.

Sammanfattningsvis tillstyrker vi förslaget om rollseparation mellan rektor och skolchef, men understryker att genomförandet kräver flexibilitet och hänsyn till organisatoriska och regionala variationer för att undvika negativa systemeffekter.

7.1.12 Behörighetskrav och en statlig befattningsutbildning för skolchefer ska införas

Tillstyrks

7.2.1 Staten bör ta ett större ansvar för skolans finansiering

Tillstyrks

7.2.2 Ett komplett huvudmanna- och skolenhetsregister bör upprättas

Tillstyrks

7.2.3 Det finns behov av nationella interoperabla system för skolväsendet

Tillstyrks

7.2.4 Rektorer behöver adekvat kompetens för att leda och samordna elevhälsoarbetet

Tillstyrks

7.2.5 Meriteringsnivåer för rektorer bör utredas

Tillstyrks

7.2.6 Insatser för rektorers professionella utveckling bör samordnas

Tillstyrks

7.2.7 Incitamenten för att få rektorer att vilja arbeta på skolor med stora utmaningar bör stärkas

Tillstyrks

Föredragande och beslut

Beslut i detta ärende har fattats av rektor Anders Fällström efter föredragning av universitetslektor Maria Styf. Närvarande vid den slutliga behandlingen av ärendet har prorektor Anna Olofsson, universitetsdirektör Louise Beskow, samordnare Anna Haeggström och studentrepresentanter Gustav Månsson och Anitra Gudmarsdotter varit.

Sundsvall 2026-05-12

Anders Fällström, rektor
Signeras digitalt via EduSign